

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ

Страшинська Лариса Володимирівна,

д.е.н., професор

Національний університет харчових технологій

м. Київ, Україна

vip1967@ukr.net

Худолій Діана Юрївна

здобувач

Національний університет харчових технологій

м. Київ, Україна

diana.hudoley26@gmail.com

Анотація На основі положень нормативно-законодавчої бази регулювання конкуренції на споживчому ринку обґрунтовано, що різні продовольчі ринки потребують відповідних засобів державного впливу, які повинні охоплювати три напрями: правовий, стимулюючий та адміністративний. Засоби впливу кожного з цих напрямів повинні застосовуватись державою відповідно до особливостей розвитку окремого продовольчого ринку з урахуванням специфіки галузі.

Ключові слова: державне регулювання, продовольчий ринок, рівень монополізації, конкурентне середовище, конкурентна політика держави.

У характерній для сучасної економіки багатовимірності науково-технологічних і соціально-економічних процесів особливе місце займає продовольчий ринок, оскільки саме рівень його розвитку окреслює перспективи вітчизняного виробництва харчових продуктів для задоволення потреб населення у продовольстві і національної економіки загалом в умовах глобальних змін у світовому економічному просторі.

Досвід економічно розвинених країн свідчить про те, що сучасний конкурентний ринок не може нормально функціонувати без державного втручання. Регулювання продовольчого ринку є невід'ємною функцією держави, навіть якщо вона має досить високий рівень розвитку ринкових відносин.

В умовах посилення тенденцій глобалізації та інтернаціоналізації світогосподарських зв'язків однією з найважливіших проблем управління продовольчого ринку є підтримання належного рівня конкурентоспроможності. Тому використання механізмів державного регулювання у формуванні конкурентного середовища має велике значення для посилення конкурентних позицій вітчизняних підприємств, які здійснюють своє функціонування на продовольчому ринку, зміцнення продовольчої безпеки держави.

Аналіз рівня монополізації окремих вітчизняних продовольчих ринків засвідчує різні тенденції їх розвитку. Зокрема, ринок молока і молочних продуктів, хліба і хлібобулочних виробів, риби і рибних продуктів, ковбасних виробів є сприятливими для конкуренції, проте ринок кондитерських виробів є вкрай монополізованим і потребує якнайшвидшого втручання держави в його діяльність. Адже захистити чесну конкуренцію, забезпечити ефективне конкурентне середовище в ситуації, що склалася, під силу лише державі і є її прерогативою. Взагалі заохочення добросовісної конкуренції, попередження та обмеження негативних наслідків монополізації набувають в сучасних умовах такої ваги і масштабності, що захист економічної конкуренції, визначення правил її ведення та антимонопольне регулювання перетворюються у регулярну функцію держави як один з найважливіших напрямів її діяльності.

Зауважимо, що головною метою регулювання споживчого ринку України є формування повноцінного соціально орієнтованого ринкового середовища, здатного забезпечити підвищення конкурентоспроможності споживчого ринку, найбільш повне задоволення потреб населення у широкому асортименті товарів за доступними цінами при гарантованій якості й безпеці [6].

При цьому завдання держави полягає у створенні умов для самого існування конкуренції та забезпечення якості конкурентних відносин, підвищення конкурентного статусу всіх його учасників.

Згідно положень нормативно-законодавчої бази регулювання конкуренції на споживчому ринку [1,2] метою регулювання конкурентного процесу на відповідному ринку є створення сприятливого середовища для виконання конкуренцією своїх функцій, реалізації її потенцій, у першу чергу, – забезпечення рівних можливостей та умов доступу на ринок усіх його учасників, недопущення проявів монополізму та дискримінації, заохочення та підтримка чесного підприємництва за найповніше задоволення різноманітних потреб споживача.

Аналіз конкурентного середовища на вітчизняних продовольчих ринках дозволяє авторам запропонувати основні напрями державного регулювання конкурентного середовища відповідно до специфіки галузі, які мають охоплювати наступні три напрями: правовий, стимулюючий та імперативний (адміністративний).

Перший напрям повинен передбачати регламентацію умов взаємодії суб'єктів ринку, забезпечення їх прозорості, чесності та стабільності.

Другий напрям має охоплювати форми і методи, покликані сприяти лібералізації ринків товарів і послуг, розвитку конкурентного середовища – появі достатньої кількості господарюючих суб'єктів на ринку, зняття бар'єрів для входження нових, запобіганню монополізації і зловживанню ринковою владою, створення стимулів для співпраці, партнерства і кооперації, забезпечення взаємної довіри споживачів та підприємців, а також профілактично-роз'яснювальні заходи, в тому числі інформування, моніторинг і прогнозування загрозливих тенденцій, внесення пропозицій, надання рекомендацій, попередніх висновків стосовно порушень, роз'яснення щодо кваліфікації порушень (як суб'єктів господарювання, так і органів влади і місцевого самоврядування) тощо.

Третій напрям повинен передбачати безпосереднє втручання в економічні інтереси, використання сили державної влади для захисту законних прав споживачів і підприємців за допомогою адміністративних інструментів, які включають заходи (засоби) заборони, дозволу або примусу (контроль за дотриманням діючого законодавства у сфері конкуренції, санкції за його порушення, встановлення певних нормативів, рішення про розділ монопольних утворень, антимонопольне регулювання тощо).

Вважаємо, що саме на ці заходи потрібно звернути увагу державних органів при регулюванні ринків, стан яких є або наближається до монополізованих, для запобігання розвитку негативних процесів на них.

Пріоритетним завданням, домінантою конкурентної політики держави (основною метою її проведення) повинно стати створення для всіх учасників ринку рівних умов конкуренції, що сформує мотивацію до інвестиційної діяльності та впровадження інновацій у різних формах (продуктових, технологічних, організаційних), а також заохочення до взаємовигідної співпраці задля найкращого задоволення потреб споживача.

Список використаних джерел

1. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 №2210–III. Відомості Верховної Ради . 2001. №12. Ст.64 (зі змін. та допов.).
2. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 №236/96–ВР. ст. 4–19. Відомості Верховної Ради . 1996. №36. Ст.164 (зі змін. та допов.).
3. Лагутін В.Д. Внутрішній ринок споживчих товарів: теорія розвитку і регулювання: монографія. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2008. 387 с.
4. Лігоненко Л.О., Богославець Г.М., Носуліч А.М. Дослідження та регулювання споживчого ринку: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2014. С. 280–297.

5. Соскін О.І. Необхідність зміни економічної моделі для конкурентоспроможного розвитку. *Економіка ринкових відносин*. 2010. № 5. С.16–24.

6. Споживчий ринок України: методологія дослідження та регулювання: монографія за заг. ред. Л.О. Лігоненко. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2007. 379 с.